

ספר
עזר למשפט

הלכות שלוחין
סי' קפב – קפח

סיכום הסוגיות

סיכום הסוגיות מגמרא וראשונים עד שו"ע ונו"כ,
עם הערות מלוקטים מגדולי האחרונים

שיעורים ושו"ת הדיינים
שיעורים ושאלות ותשובות
מאת גדולי הדיינים שליט"א

בעזרת החונן לאדם דעת
מאת

שמואל דוד בלש
דיין בד"צ מישרים

ליקוואוד תשפ"ה

ו' אייר תשפ"ה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ועיי"ש פרש"י א"ל הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפייהם כמשנתה ואיני מטריך עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשלחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם עכ"ל ולכאו' בכדי שיהא כשלחן ערוך ומוכן לאכול עדיף שיהא סדורה כמשנתה בלא הטעמים, ומבואר שכל ציור למעשה יש לדון אם דומה או חלוק וצריך הבנת דבר מתוך דבר כדי שיהא מוכן לאכול ע"כ דוקא על ידי שהבינם טעמי הדבר ופירושו הוא שמוכן לאכול

ונראה להוסיף עוד דבסנהדרין לח' א' מהטעמים שנברא האדם בער"ש (באחרונה) כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך בו"ד שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחין, שנא' (משלי ט' א'-ב') חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה וכו' ע"כ עיי"ש ור"ל שהסעודה ר"ל בריאת העולם היא כמו הסעודה והאורח שבשבילו היא כל הסעודה בא באחרונה כשהסעודה כבר מוכן לאכול, ובפי' הגר"א שם שהכל הולך על התורה (וכן מבו' בחז"ל שהעמודיה שבעה הם ז' ס"ת ואכמ"ל) ובפי' הפסוק טבחה טבחה וגו' הן ג' דרגין של תורה מקרא משנה גמרא, טבחה טבחה מסכה הוא מקרא ומשנה וכו' אף ערכה שלחנה הוא הגמרא ששם היא ערכה השלחן כל הדינים כמ"ש במכילתא אשר תשים לפניהם כשלחן ערוך לכך אמר "אף" ערכה וכו' כמ"ש אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי וכו' (באף) וכו' עכ"ל עיי"ש הרי דכדי שיהא מוכן לאכול כשלחן ערוך צריך גם העמלות והיגיעה, ובלא"ה אינו נכנס בלבו ואינה מתקיימת ואינו מורה לו הדרך וגם אין לו האובנתא דליבא המבין דבר מתוך דבר.

והנה פשוט שהעיקר של השלחן ערוך הוא במה שמשנתו סדורה כשלחן ערוך ורק שבלי הבנת הדברים ובלא ידיעת טעמי הדבר ופירושם ובלא היגיעה עדיין חסר בהמוכן לאכול לפני האדם.

והנה בא לפני האברך כמדרשו הרב הגאון ר' שמואל דוד בלש שליט"א ומתניתיה בידיה, ספר "עזר למשפט" אשר כשמו כן הוא שוודאי שענייני חשן משפט הם מהדינים התלויים בשערה וכדי שתהא סדורה בפיו באופן המוכן לאכול צריך לרדת לעומק הסוגיות ולבארם ולהבהירם שיהיו ברורים, והרב הנ"ל שם לילות כימים בעמל התורה וסדר משנה סדורה סיכומי הסוגיות וההלכה והפוסקים שיהא סדורה דבר דבר על אופניו עם הבנת הדברים, וכבר קיבל הסכמות מגדולי פוסקי זמנינו, ובודאי יהנו ויהיה ספר זה תועלת גדולה ללומדים ומעיינים ויה"ר שיתקבלו דבריו בי מדרשא יפצו מעיינותיו להגדיל תורה ולהאדירה.

הנאמן לכתוב הימים ולחמי"ט
ארי' מלכיאל קוטלר
בית מדרש גבוה

שריאל רוזנברג
אב"ד בית דין צדק - בני ברק
רב שכונת רמת דוד (פרדס ברמן)
בני ברק

בס"ד, אלו ארבע עשרה

ראיתי את הספר "עזר למשפט" על הלכות שלוחין, שחיביר הרב הגאון ר' שמואל
שליט"א דיין בבית דין צדק משרים בעיר ליקווד, והוא חיבור חשוב על עניני שליחות. והרה"ג
המחבר שליט"א עמל ויגע בביאור וליבון הלכות אלו, הלכה למעשה מהשו"ע ונו"כ ודברי
הפוסקים, וגם טרח ועמל לברר וללבן הסוגיות לטעמיהן וסברותיהם, והוא חיבור המועיל
הן לעוסקים הלכה למעשה והן ללומדים דרך פלפול.

והנני בברכה להרה"ג המחבר שליט"א, שיתקבלו הדברים באהלי תורה ויעלו על שלחן
מלכים מאן מלכי רבנן, ויפוצו מעינות חכמתו חוצה. ועוד יוסיף חיל בלימוד תורה,
ובהרבצת תורה, ובדין והוראה, ולא תצא ח"ו תקלה מתח"י.

אשר
לשם חתימת

ובאה"ח

שריאל רוזנברג

RABBI NAFTALI NUSBOIM

Chief Rabbi of North Jerusalem
Av Beth Din Ahavas Shalom
Gaon Av Beth Din Meishiv Kahalacha
and Rosh Yeshivas Chayey Moshe Jerusalem

נפתלי נוסבוים

רב ואב"ד צפון ירושלים עיר הדיק והבב"א
אב"ד בב"צ אהבת שלום
גאב"ד בר"צ משיב כהלכה
וראש ישיבת חיי משה ירושלים

ב"ד א"ר ס"ג

ס"ג

הנני בזה בשבח המגיע לכתבים אודות הספר עזר למשפט על חו"מ אשר חיבר הרה"ג
שמואל דוד בלש שליט"א מליקווד והוא סיכומי הסוגיות בשו"ע חו"מ ודברי הראשונים
ומקורות ההלכות וכן נ"ג בספרי האחרונים מגדולי הדורות והספר עולה על שולחן מלכים
מאן מלכי רבנן ובודאי שהעוסקים בלימוד השו"ע חו"מ יהנו ויתענגו בספר הנ"ל והנני בזה
לברכו שיזכה לברך על המוגמר ולהוציא לאור את ספרו החשוב לזיכוי הרבים ולהגדיל
תורה ולהאדירה אכ"ר
הנ"ל כ"פ הגיה ועמ"ל
נפתלי נוסבוים

הנני בזה בשבח המגיע לכתבים אודות הספר עזר למשפט על חו"מ אשר חיבר הרה"ג
שמואל דוד בלש שליט"א מליקווד והוא סיכומי הסוגיות בשו"ע חו"מ ודברי הראשונים
ומקורות ההלכות וכן נ"ג בספרי האחרונים מגדולי הדורות והספר עולה על שולחן מלכים
מאן מלכי רבנן ובודאי שהעוסקים בלימוד השו"ע חו"מ יהנו ויתענגו בספר הנ"ל והנני בזה
לברכו שיזכה לברך על המוגמר ולהוציא לאור את ספרו החשוב לזיכוי הרבים ולהגדיל
תורה ולהאדירה אכ"ר

הכ"ד לכב' התורה ועמלי

נפתלי נוסבוים

שלמה אליהו מילר
רה"כ ואב"ד דכולל טאראנטא

ראיתי הספר היקר שחיבר הרב שמואל דוד בלש בעניני הלכות שלוחין שביאר וליבן וסידר
כל דבר ודבר על אופניו.

ונר' שהרה"ג הנ"ל עמל הרבה בסוגיא זו והוציא לאור פנינים יקרים ואף שלא היה בידי
לעיין בכל ספרו אבל מהמעט שראיתי בספרו מצא חן בעיני ונהגתי הן מתוכן הדברים
והן מסידור הענינים.

ועל כן אני ממברכו שירבה פעלים לאורייתא ויזכה שיתקבל ספרו באהלי תורה

המברכו בכל טוב כל הימים.

יששכר דוב הכהן כהנא

רב דק"ק רעים אהובים

אב"ד מישרים

ליקוואוד

בס"ד

ו' ימים לחדש אדר תשפ"ה לפ"ק

הנני בשבח המגיע לכתבים למע"כ ידידי היקר והנכבד הרב הגאון מוה"ר שמואל דוד בלש שליט"א, דאתא ואייתי מתניתיה בידיה הוא חיבורו הנוכחי "עזר למשפט", על הלכות שלוחין, ושמו כן הוא, תמצית כל דברי הפוסקים כדי לעזור לעוסקים בעיני חושן משפט לחזור על מקצוע גדול בתורה הזה.

ומקצת שבחו ייאמר בפניו, כי ביודעי ומכירי קאמינא, אשר במשך השנים שעשינו יחד בלימוד מילי דנזיקין, וביותר בתקופה הנכבדה מאז, כד הוי יתיבנא בצוותא במותב תלתא זימנין טובא, אנא סהדא דאיתמחי גברא עד מאוד במשנתו הסדורה בהאי הילכתא רבתא, ונפלאתי לחזות מקרוב במומחיותו המיוחדת לרדת לעומקא דדינא, לאסוקי שמעתתא ולהגיע לחקר דין אמת לאמיתו מתוך כשרון של התמצאות מושלמת בפרטי הדו"ד המובאים בפני הבי"ד.

ואכן, מתוך עסקו התדיר בדיני דממונא, מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ונתעורר הרב הנ"ל בכוונה טהורה לחבר ספר כללי בלשון קלה וצחה, על-מנת להעיר תשומת לב הלומדים להילכתא גבירתא התלויים לפעמים אף בשערה אחת של עסקי משא-ומתן.

ואנא סהדא גם אהא דאיתמחי קמיעא, באשר בעוברי על חלק מספרו נוכחתי על עריכתו בטוטו"ד, כי מיד ה' על המחבר השכיל לפרוס ביריעתו המצומצמת מערכה נכבדה של ידיעות נרחבות, באופן שהקורא ילמד להבחין ולדקדק בשאלות ובספיקות ההלכתיות השונות הכרוכות במצבים ועסקים שונים - מה שלא עלה על דעתו עד האידנא.

בברכה אהבה ואחוה למחבר הדגול שליט"א, שיזכה להוסיף אומץ ולהרבות חיל באסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, להקים עדות ביעקב ולהשים תורה בישראל, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, הנני ידיו השמח בגדולתו באמת ובתמים,

יששכר דוב הכהן כהנא

'see זאב הכהן כהנא

כ"ט אייר תשפ"ה

הן ראיתי את הספר הנפלא "עזר למשפט" שחיבר הדיין דנחית לעומקא דדינא
הרה"ג המצויין ר' שמואל דוד בלש שליט"א דיין בב"ד מישרים בליקוואד, על
הלכות שלוחין.

מן המעט שראיתי נהניתי והתפעלתי איך שהמחבר יורד לעומק סוגיות
חשובות אלו, וסיכם וסידר את עניינים מן המקורות, תוך מו"מ בדברי האחרונים
והפוסקים, עורכים ומסודרים בטוב טעם ודעת זקנים.

ברכתי להמחבר שליט"א שיזכה תמיד לכוון לאמיתה של תורה ולדון דין אמת
לאמיתו.

בברכת התורה

אשר ווייס

הגאון רבי אליהו לוי שליט"א
ראש כולל חושן משפט ואבן העזר ליקוואוד

הש"ק ל' אייר תשפ"ג
סיימת במקצת כמנהג עמנו למשל שחברו סדרו וסדרו יב"ג.
היה הגאון נישמאס דוד הוא שליט"א, חיבור המסודר
בצורה נפלאה לתת תמונה שלמה בהירה ודלורה
אם הסיגיל העוסקות בחוקי שלוחים בזהביות שלוחים
וביחס השלוחים למעשה ולצד השלוחים לפי עם הקהל
שגין הנדון הסיגיל הוא עם ביטוי החלטותיהם
מפנין דהקנה בהירה ונבונה לפי הקצוה"ה (ניה"ה)
זאתם גולת היקפה לבונה לפי ההפדת הסיגיל
והקנתם עם עבדות הפיחות מחינת ברנה יקצורו,
וחברו הוא כשמו עצם למשל וסוף קצוה"ה
גלימות הסיגיל והכוח מנין האצוה וזכה דצ"ג

ברכת התורה
יב"ג אצורו אמן

עיינתי במקצת בספר עזר למשפט שחיברו סדרו וערכו ידידי הרב הגאון ר' שמואל דוד בלש שליט"א, חיבור המסודר בצורה נפלאה לתת תמונה שלמה בהירה וברורה על הסוגיות העוסקות בחיובי שלוחים באחריות שלוחים וביחס השלוחים למשלחם ולזה שנשתלחו לו עם הקשר שבין הנדון בסוגיות הגמ' עם דרכי הראשונים בהם מצורף בהבנה בהירה ומדויקת של הקצוה"ח נתיה"מ, ומהכל בולטת היגיעה שהיתה להנ"ל בהבהרת הסוגיות והבנתם עד להבאת פירות מבחינת ברינה יקצורו, וחיבורו הוא כשמו עזר למשפט וסיוע לראות את שלימות הסוגיא ויפוצו מעינותיו החוצה ותרבה הדעת

בברכת התורה

ידידו אליהו לוי

Yaakov E. Forchheimer

604 Sixth Street
Lakewood, NJ 08701
732-364-4919

יעקב אפרים הכהן פארכהיימער

מוריץ בק"ק
ליקוואוד יצ"ו

גס ז

הנה בא לפני מוהר"ר שמואל דוד בלש שליט"א מחשובי הכולל דבית מדרש גבוה והראה
לי ספר עזר למשפט שחיבר, והוא כשמו עזר למי שלומד שו"ע חושן משפט. והביא הרבה
ידיעות ושאלות נחוצות שהוזכרו בספרים וכתבם באופן שקל ללמוד מהם.
יזכה הרה המחבר שליט"א לישב באהלה של תורה כל ימיו ולהיות ממרביצי התורה.
על זה באתי על החתימה יום ה' לש"ק פרשת יתרו
ט"ו בשבט תשפ"ה
יעקב אפרים הכהן פארכהיימער

הנה בא לפני מוהר"ר שמואל דוד בלש שליט"א מחשובי הכולל דבית מדרש גבוה והראה
לי ספר עזר למשפט שחיבר, והוא כשמו עזר למי שלומד שו"ע חושן משפט. והביא הרבה
ידיעות ושאלות נחוצות שהוזכרו בספרים וכתבם באופן שקל ללמוד מהם.

יזכה הרה המחבר שליט"א לישב באהלה של תורה כל ימיו ולהיות ממרביצי התורה.

על זה באתי על החתימה יום ה' לש"ק פרשת יתרו

ט"ו בשבט תשפ"ה

יעקב אפרים הכהן פארכהיימער

בס"ד

R' Chaim Mayer Roth
Rav Sterling Forest Sford
1 White Dove
Lakewood N.J.

חיים מאיר ראטה
רב דשטערלינג פארעסט ספרד
ליקוואוד יצ"ו
732-961-7797

הראה לי הר' ר' שמואל בעלש שליט"א, אחד מחשובי אברכי כולל חושן משפט מחבורת חושן משפט של בית דין משרים תחת נשיאות של הרה"ג ר' יששכר דוב כהנא שליט"א, ודיין בבית דין משרים, כתבים בשם עזר משפט, האיך הוא ביחד עם עוד אברכים בקיאים בחושן משפט ליקטו וסידרו הלכות שלוחין שהם מן ההלכות הקשות והעמומות בחושן משפט, באופן שהוא הביא תמצית השיטות וסדרם באופן שהוא נקרא בקל, ואפשר למי שהוא למד הענינים לחזור על הענינים וגם לסדרם לעצמו באופן שהוא מקיים ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, ועל ידי זה הוא מסייע לזכירת והסוגיא באופן שהוא כולל השיטות והפוסקים באופן ברור ומסודר. ואיני יודע למה דרש ממני דבר, אבל רצונו של אדם כבודו, ולכן הגם שלא הי' לי זמן לעבור על הדברים אבל בעיון קל נראה שזה דבר מתוקן, ובודאי ראוי להדפיסו.

וכפי מה שהבנתי אין זה רק ההתחלה והוא מכוין להמשיך לעוד סוגיות בחושן משפט, ולכן אברך אותו וכל הנלווים אליו שיצליח להמשיך להפיץ ספרים רבים ולהרבות תורה בישראל, וסייעתא דשמיא ישרה עליהם שלא יצא מכשול מתחת ידם, ויזכו להמשיך פעלם הטוב בלי מניעות והפרעות עד כי נזכה לאור התורה שיתגלה לעתיד לבא, בב"א.

החותם בהוקרה וכבוד הראוי,
חיים מאיר ראטה

חיים מאיר ראטה

פתח דבר

ברחשי שמחה וגיל עומדים אנו בשער ספר דנן היוצא לאור עולם 'עזר למשפט', בו סיכום הסוגיות וגדולי הפוסקים על הלכות שלוחין, דבר דבור על אפניו ומילתא בטעמא, כשולחן הערוך לפני המעיינים הנכבדים.

ידוע מפי ספרים וסופרים, שמאחר שקוב"ה וישראל ואורייתא כולהו חד הם, לכן כשם שישראל בגלות ועמם שכינה המטלטלת עמם מגולה לגולה, בבחינת "בכל צרתם לו צר", כך גם התורה עצמה נתונה בגלות. ועל משקל זה יש להטעים הכוונה במאמר חז"ל (חגיגה ה:): כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה. והיינו, שהשגתה באמת וקיום מצוותיה בשלימות לא יתכנו בגלות באופן הכי מלא כראוי. [ראה לדוגמא מהרש"א (סנהדרין צז, א) אדרת אליהו (הושע ב, ה) ובית הלוי (בשלח יז, ח ד"ה עוד הסבר)]. כי מאז גלות ישראל מעל אדמתו, כבר אין ביד רוב-רובה של האומה האפשרות לקיים את המצוות התלויות בארץ ומצוות המקדש וקרבתיו, וממילא נמצאת שיעור קומתה של כנסת ישראל חסירה גם בתורה, עדי השלמתה בבוא גואל בב"א.

ומבואר עוד, כי כן הדבר לא רק במצוות המיוחדות התלויות במישרין בבית המקדש ובישיבת ישראל על אדמתם, אלא אף במצוות השכיחות לקיימן חלה ירידה באיכות של אופני קיומן והשפעתן הרוחנית על המקיימים. והנה לדוגמא פרט מהלכות צדקה אשר קיומו שונה בעקבות הגלות, כמבואר בערוך השולחן (יו"ד רמט, ג):

והחיוב מצדקה מפורש בתורה בכמה פסוקים, 'וכי ימוך אחיך והחזקת בו וחי אחיך עמך (ויקרא כה, לה)', 'פתוח תפתח את ידך לו וגו' די מחסורו אשר יחסר לו' (דברים טז, ח), 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון' (שם טז, ז). והשיעור מזה, כמה שהאביון צריך, כדכתיב 'די מחסורו אשר יחסר לו'. אמנם הדבר מובן שלא תצוה התורה ליתן כל מה שיש לו לעניים והוא ישאר עני, ודרכיה דרכי נועם. ובאמת, בזמן שהיו ישראל בארץ והיה מצבם טוב ועניים היו מועטים, היו יכולין לקיים די מחסורו וגו', אבל כשגלינו מארצנו ועניים נתרבו ועשירים נתמעטו, ואם אפילו יחלקו העשירים כל מעותיהם לא יספיקו להשלים לכל העניים די מחסורם, לכן תקנו חכמים מעשר וחומש ולא יותר, דבהכרח לתת גבול, וכמו שאמר רבא בתענית (כ, ב) 'כולהו מצינא לבר מהא לפתוח תפתח', ולומר כל דצריך ייתי ויכול, משום דנפיש חילי דמחוזא שהרבה עניים יש שם וקא מכליא קרנא, ע"ש.

ולא רק בקיום מצוות מסויימות, אלא בכלליות ההשגה בתורה חלה ירידה בגלל הגלות, כמו שאמרו חכמי ישראל לאחשוורוש (מגילה יב, ב):

מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות - זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה, וטעמא אמרו ליה: דכתיב 'שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר'.

מתוך מבט זה אולי יש להבין פשר דבר, שעל חלק חושן משפט וענייניו נגזרה גלות יתירא בזמנינו, כאשר הננו נוכחים שהלימוד בו הוזנח במידה די מרובה מאז ירד מבול החורבן על יהדות אירופה, ובראשה חכמיה והיכלי התורה, בדור האחרון. ואף עם תקומת הדור החדש והעמדתו בידי ענקיו זצוק"ל על אדני עמלה של תורה, עדיין נשאר לימוד חלק זה בתורה כמונח בקרן זוית, עכ"פ יחסית ללימוד של כמה משאר חלקי התורה.

ואמנם בחסד עליון בתקופה האחרונה החלה התעוררות מרובה למקצוע גדול זה, עם שגשוג היכלי התורה, התפתחות מסגרות הכוללים העוסקים בו וריבוי בתי-דין ודיינים מופלגי הוראה היושבים כסאות למשפט להורות לעם ה' את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, הן בע"פ והן בחיבורים הנפלאים המתפרסמים חדשים לבקרים, בעזהשי"ת.

בהשראת ההתעוררות הכללית ללימוד חלק חושן משפט, נתוספו ספסלים ללימוד זה גם בהיכלי הגדולים של מבצר התורה האדיר, "בית מדרש גבוה", מיסודו של גאון ישראל ומקים עולה של תורה והנחלתה, מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל. מתוך קבוצה מצומצמת של כמה חברות בודדות שהחלו לקבוע לימודים יחד, במטרה להשתלם בדיני חו"מ, התפתחה המסגרת לכלול כמה חברות נכבדות המונות עשרות רבות של לומדים חשובים המקדישים שנות-עמל ללימוד רחב-ידיים זה. מתוך חברות אלו אף יצאו כבר כמה דיינים (ובניהם המחבר הדגול), היושבים על מדין בבד"צ מישרים שבליקוואוד, וכן בעוד הרכבי-דין מחוצה לה.

ומאידך, הדיינים שהצטרפו לבד"צ מישרים חוזרים להשפיע על החברות החדשות העוסקות בלימוד חו"מ בליקוואוד וכן נפרצו המעיינות החוצה, ובס"ד גדולה זכה הבד"צ להרחיב גבולותיה בעוד הרבה מקומות ברחבי ארצה"ב וקאנאדא, ונפתחו כמה קבוצות וכוללים כולם תחת 'רשת הכוללים' שעל ידי בד"צ מישרים, להדריך באופני וסדרי הלימוד ולהעניק הן מידעיותיהם והן מנסינם המעשי בתחום זה.

וזה כמה שנים, שזכינו לעלות דרגה, ולהעלות רמת הלימוד של החברות על ידי ה'קובץ מפרשים' הנודע של 'רשת הכוללים', קובץ מיוחד במינו שמעולם לא היה כבושם הזה, עם כל התשובות והמפרשים הנוגעים להלכות חמורות האלו, וגם הספרים המיוחדים על כל ענין וענין, שכבר פקע שמייהו בכל עולם ההלכה, ונמצאים ומתבקשים ביני עמודי דבי מדרשא ברחבי העולם, והכל במטרה אחת שהכין פני השולחן לרווחת לומדי התורה שיוכלו להעמיק והעמיד הדין על תילה, ולדלות פנינים במעמקי התורה. וכן הבחינות

המקיפות של 'רשת הכוללים', שבנויים ומסודרים להקיף הסוגיא ופרטיה, לדרבן את הלומדים לדעת דבר ה' זו הלכה.

ובנוסף לזה, זכינו שמתוך העמל והיגיעה של הלימוד בקבוצות הכוללים יצא ממנה האי מרגניתא טבא - הם המראה מקומות הנפלאות וסדרי הלימוד של העניינים שנלמדו בהיכלי הכוללים, שכולם סידרם הרב המחבר שליט"א, להדריך ולתמצת עבור ה'דור' הבא של תלמידי חכמים די בכל אתר ואתר, שימצאו כל העניינים דבר דבור על אופניו, באופן מסודר ומדוקדק של העיון והבקיאות ביחד. ובס"ד יד ה' היתה בזאת שיגיעתו כבר הצמיח פירות, ורבים מעמלי התורה בכל רחבי תבל התחילו ליהנות מפירותיו המתוקים, וכל זמן מגיעים אילינו עוד קבוצות ותלמידי חכמים, כולם להסתופף תחת קרנו הדגול של מראה מקומות אלו, וליהנות מאורם.

כמו כן, נתייסדו בעירנו עיה"ת ליקוואוד וכן בעוד ערים, כמה שיעורים וחבורות לבוגרי הישיבה אשר יצאו לעולם המעשה, שיעורים בהם הדיינים החשובים חברי הבד"צ שליט"א מקנים לציבור השומעים ידיעה נכבדה בדיני ממונות, עם שימת דגש על ההלכות הנוגעות להם בחיי היום-יום בעולם המסחר והעסקים. וידועה מכבר המרצתו של מרן אור ישראל מסלאנט זצוק"ל ל'בעלי-בתים' שיקנו ידיעה נכונה בעניינים אלו, באשר הם אלו שההלכות הללו נוגעות להם באופן מעשי בכל יום ויום, ואשר בלי ידיעה נכונה בהן עלולים הם להיכשל בהרבה איסורי תורה ממש, אשר גם תשובה אינה מכפרת על חטאים שבין אדם לחבירו! [ראה אור ישראל סימן ז].

ספר דנן הוא דוגמא נפלאה של הצטיינות בלימוד ומכיל תמצית של העמל והיגיעה בחבורות אלו, ונכתב ונערך מתוך המשא ומתן בארכה ורחבה של התורה, ומתוך פלפול חברים ובזכותם. ואכן, כשם שמגמת החבורות הם לזכות את הרבים ולגדל תלמידי חכמים מובהקים, שהם מיוחדים למקצוע זה, ולסלול נתיבות בעולם המעשה לאור דבר ה' זו הלכה, כך יש גם בהופעת ספר זה המשך למאמץ זה, ואדרבה - בהיקף גדול יותר של נתינת האפשרות בידי הציבור הרחב לקנות ידיעה נכונה בהלכות הנחוצות הללו. איתנה תקוותנו, שספר זה יהא התחלה לסידרה מתמשכת של עוד ספרים כדוגמתו מהמחבר הדגול, וגם לרבות משאר חברי בד"צ מישרים שליט"א, ועינינו נשואות לחסד ה' שיוסיף ללוותנו להגשים תוכנית זו בעתיד, ללמד את העם ולהשמיעם דבר ה', כתורה וכמצוה.

אבינו אב הרחמן, המרחם, רחם עלינו, ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, אמן ואמן!

בפרוס חג מתן תורתנו, 'התורה והחקים' [תשפ"ה] לפ"ק

הנהלת בד"צ מישרים, ליקוואוד יצ"ו

תוכן הענינים

סימן קפב

א סעיף א

שלוחו של אדם כמותו

דין חרש שוטה וקטן בשליחות ובמעשה קוף בעלמא / מתי אמרינן שליחות במצוות / אין שליח לדבר עבירה / שליח שהוחזק לעשות עבירה זו / אם יש שליחות לדבר עבירה בעכו"ם לעכו"ם / אם יש שליחות לדבר עבירה כשהשליח אינו מחויב בדבר / שלח את חבריו לעשות עבירה אם נענש בידי שמים / בהא דאין שליחות לדבר עבירה האם עכ"פ המעשה חל או"ד לא חל המעשה כלל / שלח את חבריו לקנות לו סחורה אינו יכול לחזור בו

ב סעיף ב

עבר השליח על דעת המשלח

חילוק בין הודיעו שהוא שליח ללא הודיעו / אם צריך להודיעו שם משלחו / שליח למכור ששינה אם יש בו משום אין אדם מוכר דבר שאינו שלו

טו סעיף ג

שליח שעיות ונתאנה במקח

לא הודיעו שהוא שליח וטעה וקנה ביוקר / שהה המשלח כדי שיראה לתגר / דעת הנתה"מ בענין שיעור כדי שיראה לתגר / שליח שעיות אך נתרצה המשלח במעשיו ומחל / התנה המשלח שעושהו שליח בין לתיקון בין לעיוות / לא מהני תנאי דבין לתיקון בין לעיוות כשעבר על דברי המשלח / הוציא הוצאות על פי ציווי חבריו

כ סעיף ד

טענת המוכר שהמשלח עשהו שליח בין לתיקון בין לעיוות

אם יכול המוכר לטעון כן כשנתאנה הרבה / יישוב הסתירה בדברי השו"ע בענין טענה זו

כד סעיף ה

שליח שהטעה את הלוקח

כה סעיף ו

שליח שעיות וקנה קרקע שלא באחריות

קנה השליח שלא באחריות אם יכול המוכר לטעון דמסתמא שלחו בין לתיקון בין לעיוות / אם חייב השליח ליתן הקרקע להמשלח באחריות בלא הודיעו או סגי בהחזרת המעות / אם השליח יכול לכופ את המשלח לקבל הקרקע עם אחריות שלו

ל **סעיף ז**

שליח שפסק לקנות ולא התנה כשער הזול
ביאור הטעם שאין השליח צריך לקבל עליו מי שפרע / פירוש הגאונים בסוגיא זו

לג **סעיף ח**

אמר לשלוחו למכור סאה ומכר סאתים
פירש המשלח שלא למכור יותר מסאה ועבר על דבריו / זכות הלוקח לבטל המקח
משום מקח טעות

לו **סעיף ט**

אמר לשלוחו למכור סאתיים ומכר רק סאה
אמר לשלוחו למכור סאתיים מטלטלין ומכר רק סאה

לז **סעיף י**

אמר לשלוחו למכור לאדם אחד ומכר לשנים

לח **סעיף יא**

אמר לשלוחו מכור שדה ולא פירש לכמה בני אדם

מ **סעיף יב**

שליח שאמר למוכר את ונוולא אחי
דין הפירות שאכל הלוקח

סימן קפג

מג **סעיף א**

הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ולא לקחה
ביאור התנאי דבעינן סחורה ידועה / דעת הנתה"מ בענין שליח שביטל כיסו של
המשלח / קנה השליח לעצמו במעות המשלח

מו **סעיף ב**

שליח שלא עשה שליחותו אלא קנה לעצמו במעות עצמו
שליח שקנה לעצמו משום שידע שלא ימכרנו למשלחו / חיוב השליח להודיע למשלח
/ שלחו לקנות וקנה במעות עצמו וטוען אח"כ לעצמי קנתי / אם נאמן השליח במיגו
/ דברי רבינו ירוחם בענין הקונה לחבירו במעות של עצמו / ביאור סוגיא דריש גלותא
אליבא דרבינו ירוחם

נה **סעיף ג**

מי הודיעו לבעל החטים
שליח שקנה לעצמו במעות המשלח / ביאור סברת המחלוקת בין ב' הדעות / ביאור
דעת הסוברים דקנה המשלח / ביאור דעת השו"ע והפוסקים / שליח ששינה וגם קנה
לעצמו במעות המשלח

סעיף ד **סא**

השולח את חברו להוציא מעותיו ולקנות עבורו שליח שחזר בו ורוצה להחזיק המקח לעצמו / שליח ששילם במעותיו בשם המשלח ושוב חזר בו קודם משיכה / נתן המשלח מעות להשליח לקנות עבורו וחזר בו השליח / אמר לחבירו לקנות סחורה בזול והלך וקנה ורוצה להחזיקה לעצמו / ביאור הטעם דנאמן השליח לחזור אף דהוי רמאי בכך

סעיף ה **סט**

שינה שהשליח וקנה חטים במקום שעורים ביאור הדין דאם היה בהם הפסד הוא לשליח / אירע בו אונס ונפחת שלא מחמת השינוי / שינה השליח וקנה שעורים, מתי חולקים הריוח

סעיף ו **עד**

הוסיפו לשליח בדבר שיש לו קיצבה ובדבר שאין לו קיצבה ביאור הטעם דבדבר שאין לו קיצבה הכל לבעל המעות / ביאור הטעם שחולקים התוספת בדבר שיש לו קיצבה / ביאור פירוש רש"י הנ"ל / אמר המוכר בפירוש שנותן התוספת לשליח / אמר המוכר בפירוש שנותן התוספת לבעל המעות / הוסיף המוכר ולא ידע שהוא שליח

סעיף ז **פא**

דין ההוספה כשהוסיף בטעות ביאור דין טעות בחשבון / ביאור דין טעות במקח / טעה בחשבון אך לא הכיר בו השליח ונתנו ליד המשלח / דין הוספה מדעת המוכר היכא שלא הכיר בה השליח / היה עושה סחורה עם הגוי ובא חברו וסייעו והטעהו

סעיף ח **פז**

נתן מעותיו לשליח לשלם עבור מקחו ושכח המוכר

סעיף ט **פט**

נתן מעותיו לשליח לפרוע חובו לגוי ושכח הגוי בענין שליח המבריח נכסי המשלח מן המכס, למי הריוח

סימן קפד

סעיף א **צ**

שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם מקח פירש השליח להדיא בשעת קנין שהוא קונה לאחד לבדו / ביאור דעת רבינו ישעיה ורמ"א, ודין מעות צרורים והשליח מפרש שקנה לכולם / גדר מעות מעורבים ומעות חתומים

סעיף ב **צד**

דין הקונה שדה בשם חבירו

איזה תנאי בעינן כדי לכוף את המוכר לכתוב שטר אחר / מתי אין כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר כשלא התנה עמו תחילה / מוכר הרוצה לחזור מהמכירה כשנודע לו שלא קנה לוי

סימן קפה

סעיף א **ק**

דין סרסור ששינה מדעת המשלח

ביאור החיוב בסרסור שמכר בפחות / בענין שליח למכור אם יכול להיות גם כן שליח לקנות / סרסור שמכר ביותר ממה שאמר לו המשלח / השולח דורון לשלוחו אם נעשה שומר שכר

סעיף ב **קד**

אין השליח יכול לקנות לעצמו

שיטת הגאונים בביאור החסרון דמאן שם לך / יישוב דברי הש"ך בענין שליח למכור שנעשה שליח לקנות / בענין שליח למכור אם יכול לזכות לעצמו על ידי אחר

סעיף ג, ד **קו**

נתן חפץ לסרסור למכור ואמר לו הסרסור שהוא קונה לעצמו

הסכים המשלח למוכרו לשליח אינו יכול לחזור בו / אמר הסרסור הילך ארבעה בשבילו ושתק המוכר / אמר המוכר לסרסור המותר יהיה שלך / אם חייב הסרסור באונסים או רק בגניבה ואבידה

סעיף ה **קח**

מכרו הסרסור בחמישים והמשלח טוען שאמר לו למכרו במאה

אם צריך הלוקח להחזיר החפץ להבעלים / ביאור דעת המחבר שהלוקח חייב להחזיר החפץ / הלוקח חייב להחזיר החפץ דוקא אם ידע מי הוא המשלח / למה אין בזה משום מוכר דבר שאינו שלו

סעיף ו **קיג**

סרסור שמכר ואח"כ אמר המוכר שאינו רוצה למכור בדמים אלו

אמר לו המשלח מכור במה שתמצא / אם יכול הלוקח לבטל המקח / מצא הסרסור לוקח וסירב המוכר למכרו לו, ושוב מכרו לו בלי הסרסור / בעל הבית שדחה השדכן באמצע ולקח שדכן אחר לגמור השידוך / חלוקת דמי השדכנות בין השדכנים / הגדרת מתחיל בשדכנות

סעיף ז קיח
סרסור דינו כשומר שכר

סעיף ח קיח
מסר טבעת לסרסור למכור ונאבד האבן

סעיף ט קיט
הנותן כליו לסרסור למשכנם לו

סעיף י קכ
נתנו הסרסור ללוקח קודם שנטל מעות
השדכן דינו כסרסור וחייב לשלם לו

סימן קפו

סעיף א קכג
הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ונאנסו בדרך
ביאור הטעם דנאנסו בהליכה חייב לשלם / ביאור הטעם שאם נאנסו בחזרה פטור /
נאנסו בהליכה דחייב האם זה דוקא בזבינא חריפא / נאנסו בהליכה דחייב האם זה
דוקא בקייצי דמיה / נגנבו או נאבדו בחזרה דחייב האם זה דוקא בזבינא חריפא

סעיף ב קכז
נטל כלים מבית האומן על מנת למכרם
אם בעינן זבינא חריפא / הסכימו לחלוק הריוח דינו כסרסור

סימן קפז

סעיף א קל
נאנס במקום רואים צריך להביא ראיה כדי שיפטור
דבר שלא שלטא בו עינא
אם מהני מיגו לפוטרו מלהביא ראיה

סעיף ב קלב
מעשה ביין שהחמיץ

סעיף ג קלב
אם בשאר הטענות צריך להביא עדים או דוקא בטענת השומרים
ביאור סברת הרמ"ה לחלק בין טענת השומרים לשאר טענות / ביאור המחלוקת בין
הרמב"ם והרמ"ה והכרעת בעלי השו"ע / הקושיא על הרמ"ה מעובדא דיין שהחמיץ

סעיף ד קלז
שליח שקנה חטים והניחם בבית ונרקבו מחמת הגשמים

סימן קפח

- סעיף א** קלח
אין שליחות לגוי
אם גוי נעשה שליח לגוי / אם יש שליחות למומר
- סעיף ב** קמא
אין שליחות לחרש שוטה וקטן
נשתטה המשלח קודם גמר השליחות / מת המשלח קודם גמר השליחות / יד פועל
כיד בעל הבית בפועל גוי או חרש שוטה וקטן / השולח את בנו אצל חנוני
- סעיף ג** קמה
האומר לחבירו מנה שיש לי בידך שלחה לי ביד פלוני
- סעיף ד** קמה
השולח לחבירו לשלוח לו ע"י שליח
- סעיף ה** קמה
שליח ששינה מדעת המשלח בטל השליחות
- סעיף ו** קמו
שליח שהגיע לו היזק מחמת שליחות שולחו

שיעורים ושו"ת

- הגאון רבי יששכר דב הכהן כהנא שליט"א** קמט
אב"ד בד"ץ מישרים ליקוואוד, רב ביהמ"ד קהל רעים אהובים
אמר לשלוחו לקנות לו והלך וקנה לעצמו ע"י שליח / עובדא בשליח צדקה
ששינה / מכר דירתו בארץ ישראל ע"י שליח ואח"כ ירדו הש"ח
- שו"ת עם הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א** קנד
גאב"ד בד"ץ בני ברק, ראש כולל חזון איש
הלכות שלוחין
- הגאון רבי חיים מאיר ראטה שליט"א** קנו
חבר בד"ץ מישרים ליקוואוד, רב ביהמ"ד קהל שטערלינג פארעסט ספרד
בענין נאמנות השליח או שותף לטעון שעשה עבירה וזכה בממון מחמת זה
- שו"ת עם הגאון רבי אליהו לוי שליט"א** קס
ראש הכולל כולל חושן משפט ואבן העזר, ליקוואוד
הלכות שלוחין

סימן קפב

שלוחו של אדם כמותו

איתא בגמרא (קידושין מא.) שליחות מנלן, דתניא ושלח מלמד שהוא עושה שליח [לגרש את אשתו], ושלחה מלמד שהיא עושה שליח [לקבל גיטה מבעלה]. עוד איתא התם (מא.): א"ר יהושע בן קרחה, מנין ששלוחו של אדם כמותו, שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וכי כל הקהל כולן שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו. ופירשו שם דצריכים לשני המקורות, דאי מקדשים הו"א דדוקא קדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח, קמ"ל גירושין, ואי מגירושין הו"א דוקא גירושין שכן חול, קמ"ל קדשים, ומכאן ילפינן שיש שליחות בכל התורה כולה. וכתב הב"י דזהו המקור לדין שליחות בקנינים^ג, שיכול אדם למכור ע"י שלוחו, וכן לקנות ע"י שלוחו.

סימן קפב
סעיף א

הערות

ימירנו למעט שלוחו (ועי' לקח טוב כלל א שהקשה דצ"ע תיפו"ל דאין שליח לדבר עבירה). ט. גבי עבד עברי אמרינן בירושלמי (רפ"ב דקדושין) ורצע אדוניו את אזנו במרצע, אדוניו ולא שלוחו. [ויש לעיין למה לא מנו כל תלין (ב"מ קי): ועיי"ש בתוס' רי"ד ובריטב"א (ישנים קיא. ד"ה זה לפי) ובחזון יחזקאל (ב"מ פ"י ה"א)].

ג. ואף דמשמע בב"מ (עא.): ששליחות בכל התורה כולה נלמד מתרומה (מאתם גם אתם), כבר ביאר הרשב"א (קידושין מא.): דהתם הכי קאמרינן, דשליחות בכל התורה כולה דע"י ישראל ולא ע"י גוי ילפינן מתרומה, וכן ביאר העצמות יוסף (קידושין שם) בדעת רש"י (ב"מ עא:). וע"ע בנתה"מ (סק"א) ומול"מ (פ"ד מהל' תרומות ה"ב) שכתבו דשליחות בכל התורה נלמד מתרומה, וכ"מ בתוס' (גיטין כג: ד"ה מה ועי' פנ"י שם) ובמהרי"ט אלגזי (הל' בכורות פ"א ה: ו.ו) תמה על דברייהם, וע"ע בטורי אבן (חגיגה י: ושפ"א שם).

הגרעק"א (גליון הש"ס קידושין מא:) ציין לדברי רש"י בחומש פר' אמור (כד, יד) שכתב דילפינן שליחות מהא דכתיב שם גבי מגדף ורגמו אתו כל העדה. ועי' בפנים יפות (פר' אמור שם). ד. מבוואר בב"י דבמה הצד מגירושין ופסח

א. והקשו התוס' (יבמות קא: ד"ה קראו) דאדרבה נילף דלא אמרינן שלוחו של אדם כמותו מהא דדרשינן שם אצל חליצה וקראו לו' ולא שלוחן. ותירצו התוס' דיש כמה כתובים הבאים כאחד שבהם מיעטה התורה דלא אמרינן שליחות, וע"כ אין מלמדין. ועי' בסמוך בהערה שהבאנו היוצאים מן הכלל דלא אמרינן בהם שלוחו של אדם כמותו.

ב. ויש כמה יוצאין מן הכלל בש"ס דלא אמרינן בהם שלוחו של אדם כמותו, עי' תוס' (יבמות קא: ד"ה קראו) שהביאו ד' דוגמאות, א. הא דחליצה הנ"ל דדרשינן וקראו לו ולא שלוחן. ב. גבי עגלה ערופה דרשינן ויצאו הן ולא שלוחן (סנהדרין יד:). ג. גבי סמיכה דרשינן ידו ולא יד שלוחו (מנחות צג:). ד. לענין הפרת נדרים ממעטינן שלוחו לדעת רבי יאשיה (נדרים עב:). והוסיף הגרעק"א בגליון הש"ס שם עוד ה' דוגמאות, ה. גבי שמירה בבעלים ממעטינן שלוחו בב"מ (צו:). ו. בעיר הנדחת ממעטינן המדיח ע"י שלוחו דאינו בסייף אלא בסקילה ואין דינו כעיר הנדחת (סנהדרין קיא:). ז. בנגעי בתים אמרינן בספרא (מצורע פרשה ה אות ז) אשר לו הבית שלא ישלח ביד שליח. ח. גבי תמורה אמרינן בירושלמי (רפ"ב דקדושין) ואם המר

עוד שם (קידושין מא:), אלא אתם גם אתם [דכתיב בתרומה] למה לי, מיבעי ליה לכדרבי ינאי, דא"ר ינאי גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. וביאר הסמ"ע דמהכא ילפינן דבעינן שיהיה השליח דומיא להמשלח^ה.

וכתב הרמב"ם (רפ"א מהל' שלוחין) האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו וכל מעשיו קיימין, ואין העושה שליח צריך קניין ולא עדים אלא באמירה בלבד בינו לבין חבירו, ואין צריכין עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם כשאר כל הטענות, וכ"כ המחבר.

דין חרש שוטה וקטן בשליחות ובמעשה קוף בעלמא

כתב הנתה"מ דאע"ג דבעלמא אמרינן שלוחו של אדם כמותו מכל מקום מבואר לקמן (סי' קפח) דאין שליחות לחרש שוטה וקטן, דבעינן שיהא השליח בן דעת כיון דילפינן מגם אתם דכתיב בתרומה דבעינן דומיא דמשלח^ה. אך כתב הנתה"מ דכל זה דוקא אם אמר לקטן לעשות מעשה הפרשת התרומה או מעשה הקנין, משא"כ אם המשלח בעצמו עושה המעשה, רק ששלח את הקטן כקוף בעלמא לסיים איזה תבואה שיפריש הוא במחשבתו, או להביא החפץ להלוקח

הערות

והודיעו שהוא שליח של ראובן, ואח"כ נתודע בעדים שקודם שנגמר מכירת שמעון ללוי קדם ראובן ומכר אותו החפץ ליהודה בקנין סודר, ופסק דאם לא ידע לוי מהביטול והחזרה אין צריך לוי להחזיר המקח ליהודה ולא מהני הביטול כלל, ודמייא למה דאיתא בשו"ע סימן קכ"ב ס"ג, ע"כ. ועי' תהלה לדוד (חור"מ סי' עב) שהקשה עליו מהגמרא בקידושין (עט.) דמבואר שם דהיכא שעשה שליח לעשות איזה מעשה ואח"כ חזר הוא ועשה המעשה בעצמו השליחות בטילה ומעשה המשלח קיים.

ז. לענין המקור דאין שליחות לקטן מבואר בנתה"מ כאן דנלמד מגם אתם דכתיב בתרומה, וכ"כ הראב"ד בהשגות (פ"ו מהל' גירושין ה"ט). אך עי' רש"י (גיטין כג.) שביאר דגבי שליחות איש בעינן ולא קטן כדכתיב ויקחו להם איש שה לבית אבות, איש ולא קטן, ועי' גם בתוס' (פסחים צא: ד"ה איש זוכה). ועי' קצוה"ח לקמן (סי' קפח סק"ג) שהביא דברי רש"י בעוד מקומות לענין מקור דין זה.

ילפינן לדין שליחות בקנינים ועל זה בנויים דברי הפוסקים בסימן זה ובהמשך הסימנים. ועי' שערי ישר (שער ז פ"ז) שביאר שיש שני עניני שליחות, אחד מה שחשבה תורה ליחס המעשה הנעשית ע"י שליח כאילו עשאה המשלח, וזה נלמד משחיטת הפסח, וענין שני הוא מה שנוגע לקנינים, שחשבה תורה את השליח כבעלים עצמם ומהני מעשיו כאילו הוא היה הבעלים, וזה נלמד מגירושין, עיי"ש. וכע"ז איתא בחכמת שלמה (להלן סי' קפג ס"ב).

ה. ולענין גוי ששלח גוי אם יש שליחות כיון דהוי דומיא דמשלח, עי' ש"ך (סי' רמג סק"ה) בשם שו"ת משאת בנימין (סי' צז) דפשיטא ליה דהוי שליח, ומאידך הבית שמואל (אה"ע סי' ה סקי"ט) מסיק דאפילו בגוי לגוי אין שליחות ודחה דברי המשאת בנימין, ועי' רעק"א וקצוה"ח לקמן (רסי' קפח).

ו. בפתחי תשובה (סק"ד) הביא משו"ת מים חיים (חור"מ סי' יח) מעשה שראובן נתן חפץ לשמעון למכור, והלך לשוק ומכרו ללוי

שיקנה מכח הקנאת המוכר, שפיר מהני, דאין צריך לזה דין שליחות, והוי כמעשה קוף בעלמא^ה, וחל ע"י מעשה המשלח עצמו.^ט

מתי אמרינן שליחות במצוות

הקשה התוס' רי"ד (קדושין מב:) דמאחר שריבתה התורה דשלוחו של אדם כמותו, למה לא אמרינן שיעשה אדם כל המצוות שבתורה ע"י שליח, כגון שישלח שלוחו לישוב בסוכה ושיניח שלוחו תפילין עבורו. ותירץ התוס' רי"ד דמצוות שחייבו התורה לעשות בגופו האיך יפטר הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, ולא דמי לגירושין דמהני כיון שהמשלח הוא המגרש, וכן בהפרשת תרומה מהני כיון שהוא נתן תרומה מפירותיו, וכן בהקרבת קרבן פסח הוא אוכל ועל שמו ישחט ויזרק הדם, משא"כ בסוכה א"א שישב בו שלוחו והוא לא יעשה כלום^י.

הקצה"ח ביארי"א דלא אמרינן שלוחו של אדם כמותו אלא במידי דעשיה, דעשיית השליח הוי כעשיית המשלח, משא"כ במידי דממילא דליכא עשיה בזה

הערות

היכא דאין המשלח עושה כלום. ומבואר שהקצה"ח הבין שהתוס' רי"ד בא לחדש כלל בשליחות דלא שייך הגזיה"כ של שליחות כ"א בענינים הקשורים גם להמשלח משא"כ היכא שאינו עושה כלום לא שייך הגזיה"כ של שליחות, ועל כן שפיר הקשה [ע"י שו"ת דברי יציב חו"מ סי' מג, וע"ע באבני החושן שביאר באופ"א]. אמנם יש דרך אחרת להבין דברי התוס' רי"ד, והיינו שיש מצוות שהקפידה התורה שיעשנה על גופו, ושליחות לא מהני אלא לענין שיחשב שעשה את המעשה, אבל לא שיחשב שהתפילין הונחו על גופו של המשלח [שו"ת חת"ס או"ח סי' רא ושו"ת בית אפרים חו"מ סי' סז וע"י ברכת שמואל קדושין סי' כ בשם הגר"ח זצ"ל]. ולפ"ז לא קשיא מידי דודאי היה שייך הענין של שליחות בעבירות שיחשב כאילו המשלח עשה את מעשה העבירה, ומשו"ה איצטריך מיעוט למעט דאין שליח לדבר עבירה, (ע"י בזה בשו"ת להורות נתן ח"ג סי' קכז).

יא. המטה אפרים (באלף למטה דיני קדיש יתום שער ד' סק"י) הבין דכוונת הקצה"ח הוא לחלוק על התורני"ד ולתרוץ קושייתו באופ"א, ומאידך

ח. ולענין משלוח מנות דיש שכתבו דבעינן שישלח ע"י שליח דוקא (ע"י שו"ת בנין ציון סי' מד ומשנ"ב סי' תרצה סק"ח), כתב החתם סופר (גיטין כב:) דאין צריך לזה בר שליחות, דכל מה שאמרו חז"ל פלוני בר שליחות או אינו בר שליחות היינו בר שליחות כמותו או אינו בר שליחות כמותו, אבל 'שליח' אפילו קוף יכול להיות שליח אלא שאינו כמותו, וממילא היכא שאמרה תורה שישלח שליח כגון במשלוח מנות בזה סגי אפילו ע"י קוף וכל הפסולים, והבן זה כי כבר טעו בו גדולים וטובים ממני, עכ"ד, וע"י שו"ת דבר אברהם (ח"א סי' יג) שכתב ג"כ כע"ז.

ט. ובענין הנותן כסף לעכו"ם לקנות לו קרקע מישראל חבירו, כתב הנתה"מ (בסוף דבריו) דקנה המשלח דהשליח מעשה קוף בעלמא קעביד. וכע"ז כתב במחנה אפרים (הל שלוהין סי' טו), וע"ע במשפט שלום (סי' קפח) מה שכתב על דבריהם.

י. והקשה עליו הקצה"ח דהרי לענין עבירות מצינו דשלוחו של אדם כמותו אילולא הא דמיעטה תורה דאין שליח לדבר עבירה, אלמא דשייך דין שלוחו של אדם כמותו אף

לא שייך הגזיה"כ דשליחות, וכמו שכתב הרא"ש (גדרים עב): לענין שמיעת הנדר כדי להפירו דלא מהני שליחות שיחשב שמיעת השליח כשמיעת הבעל דאין זה עשיה כי אם מידי דממילא. וה"ה לענין מצות תפילין דבעינן מציאות של תפילין הונח על זרועו ועל קדקדו אין זה מידי דעשיה וע"כ לא מהני בזה שליחות"י.

אין שליח לדבר עבירה

איתא בגמרא (קידושין מב): השולח את הבעירה ביד פיקח הבעירה ביד פיקח חייב, ואמאי נימא שלוחו של אדם כמותו [ניתחייב המשלח"ג], שאני התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרינן דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים. ונתבאר שם בהמשך הסוגיא דבכל עבירות שבתורה אמרינן דאין שליח לדבר עבירה חוץ ממעילה ושליחות יד"ו וטביחה ומכירה, דמכח גזיה"כ אמרינן בשלשה דינים אלו דיש שליח לדבר עבירה.

הערות

שייך שליחות ע"י ערך ש"י דהיינו שלא שייך לומר שגוף השליח נעשה כגוף המשלח (ועי"ז) הוי כאילו נהנה גרונו של המשלח) דזהו מידי דממילא] ועל כן לא קשיא מאכילת מצה דבעינן שיאכל בפיו ובמעיו דוקא ומשו"ה לא מהני בה שליחות (ועי' ברכ"ש קידושין סי' כ בשם הגר"ח זצ"ל, ועי' עוד באו"ש שם מה שהקשה על יישוב זה).

יג. ופרש"י שם בקושיית הגמרא שיתחייב המשלח ולא השליח, ועי' שו"ת אבני נזר (או"ח סי' ב אות כ) שהוכיח מדברי רש"י הללו דכשעושה בשליחות חבירו הוי כאילו לא עשה הוא המעשה כלל, ועי' כע"ז בשו"ת הר צבי (חומ"מ סי' קכה). וע"ע בתוס' רי"ד שם שפירש בקושיית הגמרא שיתחייבו שניהם, דשליח נמי כיון דהוא פיקח חייב רק דאי ליכא לאישתלומי מיניה מפרע מן המשלח, ויוצא לפי דבריו דמעשה השליח הוי כאילו עשאו שניהם.

יד. מבואר בגמרא שם דזה תלוי במחלו' בית הלל ובית שמאי, דדוקא לב"ה הוי שליחות יד יוצא מן הכלל דרשינן מקרא דעל כל דבר פשע לרבות דחייב אפילו היכא ששלח שלוחו לשלוח ידו בפקדון, משא"כ לדעת בית שמאי דרשינן מפסוק זה דחייב על המחשבה כמעשה. וקיי"ל כב"ה וכמבואר בסי' רצב (ס"ה), ועי' שם

המהר"צ חיות (בתשובה המובא באלף למטה שם) הבין דכוונת הקצוה"ח הוא לפרש כן בדברי התור"ד. ובמשפט שלום (ד"ה ועי' תוס' רי"ד) כתב לעיין בקצוה"ח לקמן סי' שפב שסותר למה שכתב בעצמו כאן, ור"ל דשם (סק"ב) כתב הקצוה"ח דשליחות לא מהני לענין ברית מילה ע"פ דברי התוס' רי"ד הנ"ל דאיך יעשה המילה ע"י שליח ואבי הבן לא יעשה כלום, ואילו לפי דברי הקצוה"ח כאן [דמהני שליחות במצוות במידי דעשיה] יוצא דשפיר מהני שליחות לענין עשיית ברית מילה. (ולפי דברי המטה אפרים הסתירה הוא אם נקטינן כסברת התור"ד או לא, ואילו לפי דברי המהר"צ חיות הסתירה הוא בביאור סברת התור"ד למסקנא).

יב. והקשו האבני החושן (סק"א) והמטה אפרים (באלף למטה שם) על דברי הקצוה"ח דלפי דבריו יהא מהני שליחות באכילת מצה דהוא מידי דעשיה ולא מידי דממילא, וזה ודאי ליתא ופשיטא דחייב לאכול מצה בעצמו ולא מהני בזה שליחות, ע"כ, והיינו שהבינו דעיקר חילוקן של הקצוה"ח הוא דשליחות מהני בדבר התלוי במעשה ולא במידי דממילא. אמנם באור שמח (ריש הל' שלוחין) כתב בדעת הקצוה"ח דשליחות לא מהני במצוות שהתורה הקפידה עליהן שיעשו בגופו [ומה שכתב דבמידי דממילא לא